ისტორიულ-არქიტექტურული კვლევა
ალ. მესხიშვილის ქ. №46

თბილისი

2025, ივნისი

საკვლევი ობიექტი ორსართულიანი ისტორიული სახლი მესხიშვილის ქუჩის 46 ნომერში მდებარეობს და შენარჩუნებული აქვს თბილისური სახლებისთვიუს დამახასიათებელი შეკიდული აივანი, მაღალი სხვენი და ღია კიბის ელემენტი, ამასთანავე ნაგებობა მნიშვნელოვნად არის გადაკეთებული მინაშენებით და დაშენებით, რის გამოც არ არის რეგისტრირებული როგორც კულტურული მემკვიდრეობის ძეგლი.

ალ. მესხიშვილის ქუჩა XIX ს-ის დასაწყისში შუასაუკუნეებრივი ქუჩათა ქსელზე განვითარდა და ჯერ კიდევ ინარჩუნებს ისტორიული განაშენიანების მორფოლოგიას. დღეს ეს ტერიტორია თბილისის ურბანული მემკვიდრეობის მკაცრი დაცვის ზონას, ისტორიულ ავლაბარს განეკუთვნება.

ამჟამად ავლაბარი თბილისის სამხრეთ-აღმოსავლეთ ნაწილში, მტკვრის მარცხენა ნაპირზე განლაგებული ვრცელი რაიონია. თავდაპირველად იგი ისნის (მეტეხის) ციხე-სიმაგრეს მიკედლებულ უგალავნო ნაწილს წარმოადგენდა, რომელიც XVIII საუკუნის II ნახევარში, ერეკლე II-ის მეფობის ხანაში შემოიზღუდა გალავნით. ვარაუდობენ, რომ სახელწოდება „ავლაბარი" XIV საუკუნიდან გავრცელდა (პირველი წერილობითი საბუთი სადაც მას მოიხსენიებენ 1392 წლით თარიღდება). სიტყვა „ჰავალი" არაბულად მიდამოა, ხოლო „ბარე" ზღუდეს, გალავანს ნიშნავს. მაშასადამე „ავლაბარი" გალავნის იქითა მიდამოს, გარეუბანს გულისხმობდა.

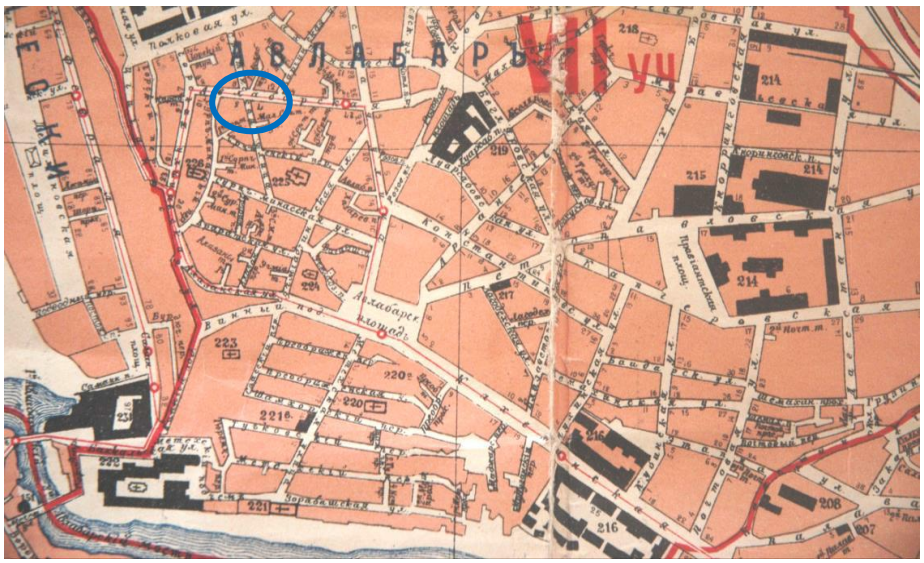

ავლაბარში სახლობდნენ მეფის, თავადაზნაურთა და საეკლესიო ყმა-გლეხები. განვითარებული იყო ხელოსნობა. აქ ქართველებთან ერთად სომხები, სპარსელები, ბერძნები ცხოვრობდნენ. XVIII საუკუნეში ლეკთა თარეშის გამო ავლაბარი თითქმის დაცარიელდა, რადგან ლეკები თბილისს უმეტესად ამ მხრიდან ესხმოდნენ, ხოლო აღა-მაჰმად-ხანის შემოსევების დროს (1795 წ.) ავლაბარი თითქმის მთლიანად განადგურდა.

1800 წელს პორუჩიკ ჩუიკოს მიერ შედგენილი თბილისის გეგმა გვიანფეოდალური პერიოდის დაგეგმარების დადგენის საშუალებას იძლევა, რადგან მასზე განსხვავებული ფერითაა გამოყოფილი ის უბნები და ნაგებობები, რომლებიც აღა-მაჰმად-ხანის შემოსევების დროს განადგურდა. შიდაავლაბრის დაგეგმარება მკვეთრად განსხვავდებოდა თბილისის სხვა ნაწილების ქუჩათა ქსელისგან. იგი ერთგვარად რეგულარულ ხასიათს ატარებდა.

მიუხედავად იმისა, რომ ამ უბანმა ბევრი ცვლილება განიცადა, დღემდეა შემორჩენილი გვიანფეოდალური ქალაქის ქუჩათა ქსელი და ძველი განაშენიანების კვალი – ისტორიული ციხესიმაგრის ნაშთები, გვიანფეოდალური პერიოდის დამცავი კედლები, დარეჯანისეული სასახლე, XIX-XX სს-ის საცხოვრებელი სახლები, ძველი სარდაფები და სხვა. მეტ-ნაკლებად შენარჩუნებულია განაშენიანების მასშტაბი და თავისებურებები. ქალაქის ამ ნაწილის ძირითად მხატვრულ-არქიტექტურულ სახეს მეტეხის აღმართის, მეტეხის კლდის, მეტეხის ქუჩისა და ჯორბენაძის ქუჩათა განაშენიანება განსაზღვრავს.

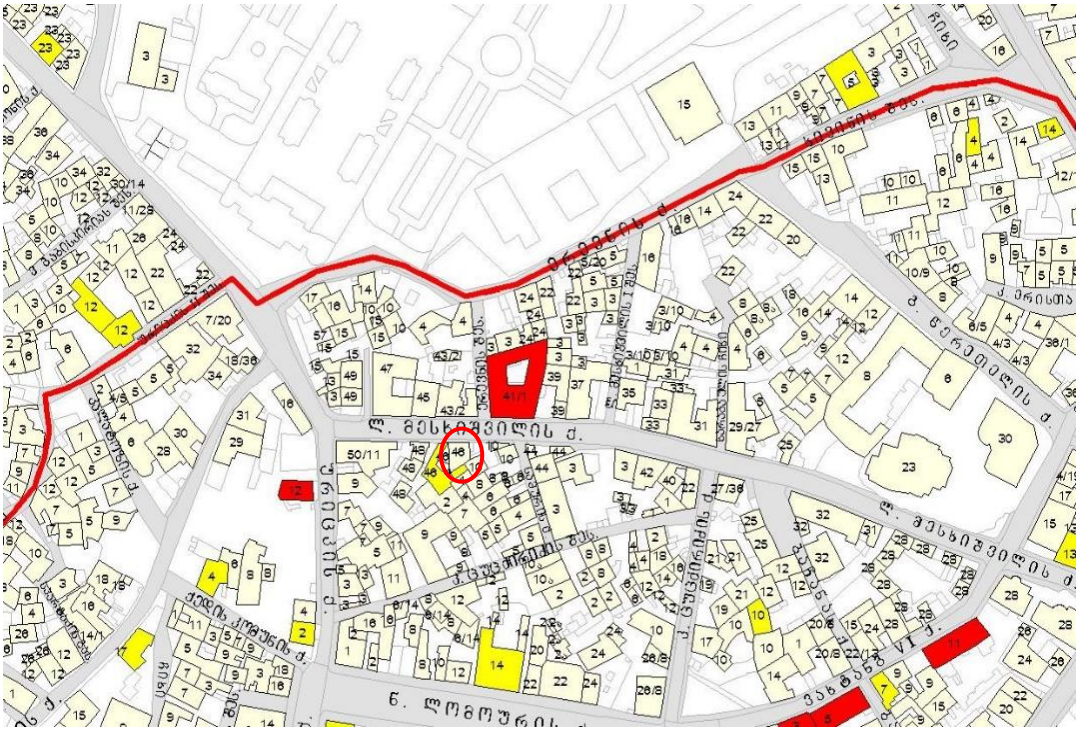

მიკროუბანში, შუასაუკუნეებში ჩამოყალიბებული ქუჩათა ქსელი თითქმის უცვლელად არის შემორჩნილი, თუმცა განაშენიანება ძირითადად XIX საუკუნის ბოლოსა და XX საუკუნის დასაწყისს განეკუთვნება. უშუალოდ საკვლევ მონაკვეთზე კულტურული მემკვიდრეობის სტატუსის მქონე ნაგებობები არ ფიქსირდება. თუმცა იქვე სიახლოვეს არის ქართული წმ. მარინეს სახ. სახლობის ეკლესია და ეჩმიაძინის სახელობის სომხური ტაძარი.

ალ. მესხიშვილის ქუჩაზე მდებარე განაშენიანებას ახასიათებს XIX საუკუნის თბილისური სახლებისათვის დამახასიათებელი არქიტექტურული ელემენტები და სივრცითი სტრუქტურა, კერძოდ: ქუჩის მხარეს მიმართული შეულესავი აგურის ფასადები, მათზე შეკიდული ხის ან ლითონის აივანებით და დახურული ტიპის თბილისურ ეზოებში ღია გალერეებისა და ხის კიბეების სისტემა. თუმცა, აღსანიშნავია ისიც, რომ შენობების უმეტესობა უკიდურესად მძიმე მდგომარეობაშია და მრავლობითი გადაკეთებების შედეგად, თითქმის დაკარგული აქვთ აუთენტური ღირებულება.

ამასთან, უკანასკნელ პერიოდში უბანში აქტიურად მიმდინარეობდა მსხვილმასშტაბიანი ობიექტების მშენებლობა, რომელმაც საკმარისად შეცვალა ისტორიული განაშენიანების საერთო სურათი და რამოდენიმე შეუსაბამო ობიექტიც გააჩინა დაცვითი ზონის ფარგლებში.

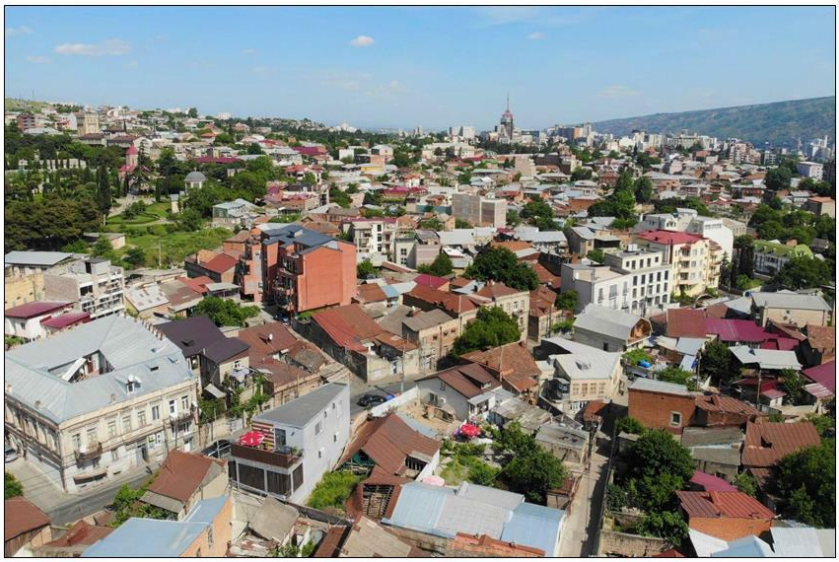

ალ. მესხიშვილის №46 სწორედ ძველი ქსოვილის ერთ-ერთი სახასიათო ფრაგმენტია. ორსართულიანი სახლი ნახევრადღია ტიპის თბილისური ეზოთი ქუჩისკენ არის მიმართული.

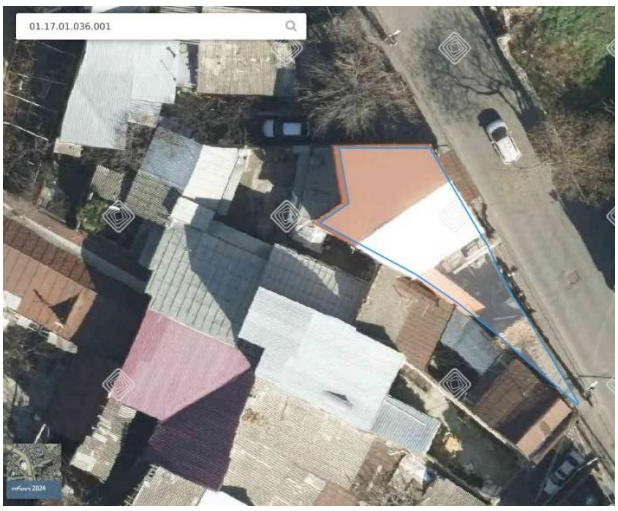

თბილისური სახლის საფასადე გადაწყვეტის მთავარი მოტივი ხის შეკიდული აივანია, რომელიც დროთა განმავლობაში მნიშვნელოვნად დაზიანდა. აივანს თითქმის ჩამოშორებული აქვს საღებავის ფენა და დაკარგული აქვს მამკობი ელემენტები.

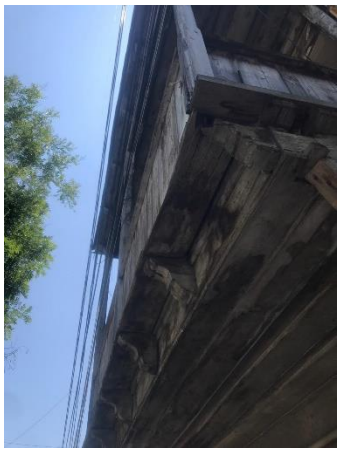

ნაგებობის იერსახე რადიკალურად არის შეცვლილი შეუსაბამო მიშენება დაშენებნით, როგორც აღინიშნა სახლის თბილისური ეზო ქუჩიდან კარგად აღიქმება და სამწუხაროდ სავალალო სურათს წარმოადგენს.

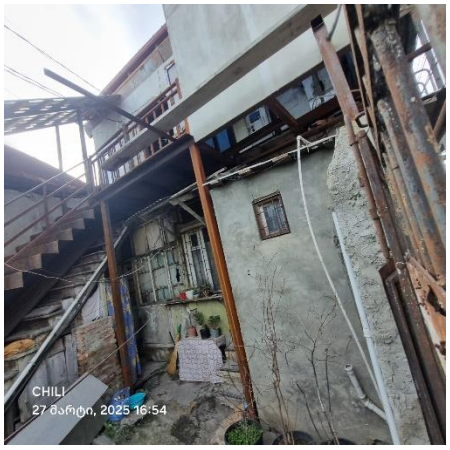

დასკვნა - რეკომენდაცია

ალ. მესხიშვილის №46 ისტორიული სახლის არსებული მდგომარეობა არ შეესაბამება მის ღირებულებას და ურბანული მემკვიდრეობის დაცვის ზონის მოთხოვნებს.

ნაგებობის რეკონსტრუქცია - რეაბილიტაცია აუცილებელია ისტორიული განაშენიანების მთლიანობის აღსადგენად კერძოდ:

- ფასადიდან მოსახსნელია შეუსაბამო მინაშენის ელემენტი და მის ნაცვლად დასაბრუნებელია ღია აივანი და თბილისური შუშაბანდი.
- მოსაწესრიგებელია ნაგებობის სხვენის ნაწილი ისტორიული განაშენიანებისათვის დამახასიათებელი ფორმით.
- აღსადგენია შეკიდული აივნის თავდაპირველი იერსახე და ფერი.
- ეზოსკენ მოსაწესრიგებელია ლითონის კიბის ელემენტი.
- სახლის ფასადი გასალესია და შესაღებია ავთენტურ ფერში.
- სხვენის ნაწილი უნდა გადაწყდეს ხის მოპირკეთებით.
- სახლის გადახურვა სასურველია ჟანგისფერი თუნუქით.

ხელოვნებათმცოდნე
ლალი ანდრონიკაშვილი